

portre

**“Uluslararası ilişkilerimiz
konusundaki tartışmalar
coğrafyamızdan kaynaklanan
hassasiyetler etrafında dönüyor.”**

*Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyelerinden
Doç. Dr. Pınar Bilgin, bizlere TÜBİTAK Teşvik Ödülü'nü kazandığı
yeni güvenlik çalışmaları hakkında bilgiler verdi; dış politika,
Orta Doğu ve Avrupa Birliği ile ilgili görüşlerini aktardı.*

Söyleşimize eğitim geçmişinizle başlayabilir miyiz?

Ankara Atatürk Anadolu Lisesi mezunuyum. ODTÜ'de uluslararası ilişkiler okudum. Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden yüksek lisans derecemi aldıktan sonra Galler'deki Aberystwyth Üniversitesi'nde bir yüksek lisans daha yaptım ve doktoramı tamamladım.

Bilkent'te yüksek lisans yaparken Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nde çalışmaya başlamıştım. Güvenlik konularına ilgim orada arttı. Aberystwyth'e askeri unsurlar ile diğer tüm değişkenlerin ilişkisini inceleyen stratejik çalışmalar alanında uzmanlaşmak için gittim. O dönemde eleştirel güvenlik çalışmalarına yoğunlaştım. Konunun ilk defa o yıl verilen dersini alan beş öğrenciden biriydim. Doktora da aynı alanda devam ettim. 2000'den bu yana Bilkent'in öğretim kadrosundayım. Ana araştırma alanım yeni güvenlik çalışmaları.

Yeni güvenlik alanındaki çalışmalarınızla TÜBİTAK Teşvik Ödülü'nü aldınız. Bize bu alandan ve ödüle uzanan araştırma süreçlerinizden söz edebilir misiniz?

Yeni güvenlik, Soğuk Savaş (1945-1989 döneminde ABD ve SSCB arasındaki gergin ilişki ve diğer ülkeleri de etkileyen rekabet dönemi) yıllarındaki güvenlik çalışmalarından farklı bir yerdedir. Günümüzde eleştirel yöntemlerin de kullanılması ile bilimsel çalışmaların içeriği genişlediği için yeni güvenlik çalışmaları çok farklı sorulara yönelebiliyor. Biz artık güvenlik nedir ve nasıl sağlanır gibi çok temel iki soruya cevap arıyoruz. Şaşırtıcı gelebilir, ama bu sorular eskiden sorulmamış. Uluslararası ilişkiler kuramı da yeni güvenlik anlayışının getirdikleriyle yeniden biçimleniyor. Bundan dolayı yeni güvenlik çok canlı bir alan. TÜBİTAK Teşvik Ödülü'ne gelirsek...

Ödüle başvururken iki grup çalışmayı ön plana çıkarmıştım. Onlardan bir tanesi literatürde ve basında başarısız devletler diye anılan devletler grubuyla ilgiliydi. Onların kendi güvensizliklerini ve çevrelerinde yarattıkları güvensizlikleri Nottingham Üniversitesi'nden bir meslektaşım ile beraber incelemiş, iki makale ve bir araştırma raporu hazırlamıştık. Diğer çalışmam ise Türkiye'de güvenlik üzerineydi. Geçen yıl aldığım TÜBA-GEBİP Ödülü de genelde güvenlikle ilgili araştırmalarımın sonucuydu. TÜBA, başarılı gördüğü bilim insanlarını yüreklendiren bir kurum. Üç yıl boyunca bilimsel çalışmalarınıza maddi destek sağlanması bir yana, bir kurumun size böyle cesaret vermesi manevi açıdan çok güzel. Senede bir kere bizleri bir araya getiriyor TÜBA. Alanları farklı akademisyenler olsak da birbirimizden beslenebiliyoruz. Sonuçta heyecanlarımız, kaygılarımız ortak.

Bir devletin başarısız olması sosyal bilimlerde hangi anlamda kullanılır?

Somali'yi, Sudan'ı örnek alalım. Bu ülkelerin insanları kıtlık, deprem, iç savaş veya başka nedenlerden ötürü büyük sıkıntılarla karşı karşıya. İnsanlar açlık çekiyor. Birtakım grupların birbirini öldürmesini devlet engellemiyor. Yani devletin kurumları iyi işlemiyor. Böyle devletlere havaalanı devletleri de denir. Başkent veya havaalanı dışında devletin varlığı pek hissedilemez. Halklarına hizmet götürmede, güvence sağlamada başarısızdırlar. Bir devlet kendi başına mı başarısız olur, yoksa başka etkenler veya devlet içinde ya da dışında aktörler mi onu başarısız kılar? Biz bu soruları sorduk. Uluslararası ve ulus içi faktörlerin birbirleriyle ilişkisine baktık. Bir devletin başarısızlığını anlayabilmek için geçmişini incelemek, nasıl kurulduğuna bakmak, ona tarihsel ve uluslararası boyutu ile yaklaşmak gerektiği sonucuna ulaştık. Kuruluş aşamasındaki sosyoekonomik, ideolojik, etnik değişkenleri bir arada değerlendirmek ve hikayenin ardında bir kişi veya bir sınıfın değil, uluslararası dinamiklerin olduğunu kavramak gerekiyor. Sadece iktidarı değiştirerek, bir Birleşmiş Milletler (BM) heyetinden destek göyerek, NATO'ya başvurarak veya Dünya Bankası'ndan yardım alarak halledilecek işler değil bunlar. Biz devletten ne anlıyoruz ve ondan ne bekliyoruz? Çözümler, bunları yeniden düşünerek bütün faktörleri beraber ele almakta ve değişik yaklaşımları tarihsel, kültürel, bilimsel analizlerle uygulamakta yatıyor.

Derslerde, kitaplarda, medyada sürekli ülkemizin jeopolitik konumundan bahsedilir. Türkiye'nin küresel dünya düzenindeki konumu ile çalışmalarınızın bağlantısı nedir?

Bunu sormanız ilginç, çünkü bu soru bir çalışmamla örtüşüyor. 2000'de Türkiye'ye geri döndükten sonra şunu fark etmiştim: Eleştirel yaklaşımlar kullanılsın ya da kullanılsın, uluslararası ilişkilerimiz konusundaki tartışmalar coğrafyamızdan kaynaklanan hassasiyetler etrafında dönüyor. Ben lisansüstü çalışmalarımda Orta Doğu'nun bölge güvenliğine yoğunlaşmıştım. Türkiye örneğini çalışmamıştım; ama Türkiye'ye döndüğümde beri bu örnek hep karşıma çıkıyordu ve her şey jeopolitik konumumuzla açıklanıyordu. Öğrencilerle konuşurken de jeopolitik konum hep gündemde olunca bu konuda yayımlanmış tüm makalelere ve kitaplara bakarak jeopolitik argümanın bir söylem olarak ne zaman ve nasıl üretildiğini araştırdım. Gördüm ki jeopolitik kelimesi ve ülkemizin uluslararası ilişkilerini coğrafyanın belirlediği argümanı Türkiye'nin belirli bir döneminde ortaya çıkmış. Zaman içinde uluslararası ilişkiler neredeyse sadece bu kapsamda anlaşılır duruma gelmiş ve alternatif açıklamalar tamamen kenara itilmiş.

Orta Doğu'daki bölge güvenliğinden söz açılmışken, bu bölgedeki başlıca güvenlik dinamiklerine değinebilir misiniz?

Orta Doğu'da bölge güvenliği deyince söz konusu coğrafi alanın güvenli olması anlaşılır. Oysa ben Orta Doğu'da güvenli olmak nedir diye sordum. Orta Doğu'nun güvenlik tanımı genelde ABD'nin bölgedeki çıkarlarıyla anılır. Halbuki konuyla ilgili başka aktörler de var. ABD bir süper güç. Bölgedeki çıkarları nedeniyle bölge güvenliğinden anladığı doğal olarak oradaki çıkarlarının güvenliğidir. Yerel aktörlerin bazıları ise yaşadıkları coğrafyayı Arap bölgesi olarak tanımlamak suretiyle güvencede tutmak istiyor. Bölge ülkeleri güvenlik üzerinde düşünürken Arap kimliğini öne çıkardıklarından İsrail, İran ve Türkiye'yi tehlikeli olarak değerlendirilebiliyor ve dışlayabiliyorlar. Bir diğer bölge ve güvenlik tanımı ise Avrupa Birliği'nin yarattığı Akdeniz bölgesel güvenliği. Onlar Orta Doğu'ya Akdeniz odaklı bakıyorlar. Yakın geçmişte de Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy bir Akdeniz Birliği önerdi. Avrupa Birliği'nin başlıca güvenlik kaygıları yasadışı göç ve beraberinde gelen köktenci akımların Avrupa'daki hareketliliği. Bir de Orta Doğu'yu Müslüman dünyasının bir parçası şeklinde algılayan İslamcı aktörler var. Güvenli olmaktan anladıkları, kendi tanımladıkları bir Müslümanlığın yaşanacağı rejimler kurmak. Toparlamak gerekirse, farklı aktörlerin bölge ve güvenlik anlayışları yan yana konulduğunda çelişkiler, gerilimler ve sorunların kökeni ortaya çıkıyor. Ben de bu karşılıklı ilişkileri ve bağlantıları uygulamaları inceliyorum.

Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkileri sizin araştırma perspektifinizden nasıl görünüyor?

Avrupa Birliği (AB), güvenli bir Avrupa yaratma kaygısı ile kurulmuş bir birlik. Kökenleri Avrupa'da savaşa son verme gayretine dayanıyor. Avrupa gibi bizim de geçmişimizde etnik ve dinsel anlaşmazlıkların şiddetle çözülmeye çalışıldığı dönemler var. Bu perspektiften bakınca AB üyeliği, güvenlik üzerine uzmanlaşmış bir topluluğa girip kendi güvenliğini artırma çabası olarak düşünülebilir. Tabii burada kastedilen, güvenliğin sadece askeri yöntemlerle değil, daha fazla iletişim, işbirliği ve kalkınma ile sağlanmasıdır. Düşmanlıkların unutulması ve korkuların bertaraf edilmesidir. AB son 10-15 yılda o kadar değişti ki pek çok kimse oluşumun temelinde şiddete ve savaşa başvurulmasını önleme amacı yattığını unutupuyor. AB de zaman zaman bu hedefi unutupmuş görünüyor. Hatırlayanlar ise Türkiye'nin AB'ye katılmasına barış projesinin parçası olarak bakıyor. Sürecin ekonomik ve toplumsal yönlerini ele alanlar da var. Onlar Türkiye'nin üyeliğinin getirebileceği sorunlar üzerinde duruyorlar. Türkiye'ye son dönemlerde gösterilen direnç, özellikle göçün artmasıyla ilgili. Göçmenlerden kaynaklanan farklılıklarla karşılaşan AB toplumları değişik tepkiler verebiliyor, göç olgusuna farklı şekillerde çözümler bulmaya çalışabiliyor. İngiltere'nin kendisine özgü bir çözümü var, Hollanda'nın veya Danimarka'nın da öyle. Orada Türkler ya da Müslümanlar eskiden sorun olarak görülmeyebilirken, şimdi sorun olarak algılanabiliyor. Yine de konuya dair bir fikir birliği yok. Türkiye'nin üyeliği bu bakımdan zorlaştı diyenler kadar, Türkiye'nin üyeliği ile çokkültürlü bir yapıya geçerek mevcut problemleri daha kolay aşabiliriz diyenler de var. Kimileri yeni göçmenleri engelleyelim, güvenlik teknolojisindeki güncel yöntemleri

kullanarak ülke içindekileri de yakından izleyelim diyor; bazıları ise çoğulculuğu destekleyerek Türkiye ile yeni bir Avrupa kimliğine doğru yol almak istiyor.

Türkiye'nin AB üyeliğini güvenlik üzerinden tartıştığımızda, AB'nin özellikle kısa vadede bizden güvenliğimizi tehlikeye atabilecek isteklerde bulunduğu gibi bir varsayım öne çıkıyor. Bu sorgulanmayan bir varsayım; çünkü AB'nin Türkiye'nin güvenliğine birtakım katkıları da olacaktır. AB, Türkiye'nin askeri güvenliğine katkı yapmayacak elbette. Tam aksine bizden destek bekliyorlar o konuda. Değindiğim güvenlik, devlet ile toplum arasındaki ilişkinin kuvvetlenmesi, sivil toplum örgütlerinin desteklenmesi biçimindedir. Sadece ordu değil, sağlam ve sağlıklı bir devlet-toplum ilişkisi de devlete güvenlik sağlar. Böylece içeriye daha çok eğilebilir, geleceği daha rahat görebilirsiniz. Örneğin Yunanistan AB'ye girdikten sonra benzer dış politika değişimleri yaşadı. Ben güvenlik konularındaki bu tartışma alanını genişleten, alternatifler üreten araştırmalar yapıyorum.

Yeni güvenlik yaklaşımı, güvenliğin sadece askeri boyuttan ibaret olmadığını mı gösteriyor?

Yeni güvenlik yaklaşımı çok boyutludur. Askeri tehditlerin yanında başka tehditlerin de olduğuna işaret eder. Örneğin Çin başkaları tarafından bir güç olarak takdir edilmemesini kendi ulusal kimliğine bir tehdit sayar. Toplumsal çözümler de ekonomiyi çökertebilecek bir tehdittir. Bazı ülkeler ciddi finans sorunlarıyla boğuşuyor. Bu bir tehdit değil midir ülkenin varlığına? Ekolojik tehditler de çok önemli olabilir. Hollanda gibi refah düzeyi yüksek bir ülkeyi ele alalım. Onlar için komşunun ordusu mu, yoksa buzulların çözülmesiyle su seviyesinin yükselmesi mi daha büyük bir tehdittir? Güçlü bir ordu yetiştirmek, sınır güvenliğinizi için önemli bir çözümdür; fakat aynı zamanda devlet-toplum ilişkilerinizin de sıkı olması gerekir. Güçlü devlet tanımı da artık bu noktaya gelmiştir. Mihail Gorbaçov bunu fark etmiş, SSCB'de devlet ile toplum ilişkisindeki yozlaşmayı engellemek için önlemler almaya çalışmıştı. SSCB askeri bakımından zirvedeydi; ancak devlet-toplum ilişkisi zayıftı. Gorbaçov çok geç kaldı veya çok başarılı olamadı.

Tüm boyutları ile güçlü ve güvenli olabilmek için, yönetenler ile halkın birbirlerini dinlemesi ve çözümünü başka yerlerde değil, kendilerinde aramaya çalışması gerektiği bu alandaki bulgularımızdan biridir. Eskinin güvenlik anlayışı yerini yeni yaklaşımlara bırakıyor. Bizim ordumuz da güncel yaklaşımları öğrenmek istiyor. Geçenlerde İstanbul'da Harp Akademileri Komutanlığı'nın bir seminerinde güvenlik çalışmalarını anlattım. Genelkurmay'ın düşünce kuruluşu SAREM tarafından yayımlanan Stratejik Araştırmalar dergisinin yenilenen editörler kurulundayım. Ordu doğal

olarak ilk başta güvenliğin klasik, askeri odaklı tanımıyla ilgilense de güvenlik konusundaki anlayış değiştikçe hepimiz kendimizi yenileme gereksinimi duyuyoruz, çünkü dünya değişiyor. Aslında 11 Eylül saldırısının bir Soğuk Savaş daha yaratacağını, yeni yaklaşımların önünü keseceğini düşünenler olmuştuk. Oysaki 11 Eylül ile beraber artık eskinin çözümlerinin yeterli olmadığı daha da netleşti. ABD de bunu açıkça fark etti, dünyanın geri kalan kısmı da. Süper bir güç bile sadece askeri çözümle idare edemiyorsa diğer ülkeler ne yapacak? İki sene önce araştırma amaçlı gittiğim Woodrow Wilson International Center for Scholars'a çok değişik alanlardan misafirler davet edilmişti. Akademisyenler ve konuşmacılar ağırlıklı antropolog idi. İlk başta şaşırı geliyor, ama değil; çünkü farklı ülkelerin farklı güvenlik anlayışları ve uygulamaları olmasının nedenleri tarihte, yani kültürlerin kökeninde yatıyor. Artık güvenlik alanında çalışanlar farklı güvenlik anlayışlarını ve kültürlerini tanımak istiyorlar. Halbuki eskiden elindeki asker ve mühimmatı bilmekle yetinilirdi. Günümüzde bunların yeterli olmadığını daha iyi biliyoruz.

Lisansüstü öğrenim gördüğünüz Galler'in dahil olduğu Birleşik Krallık'ta karmaşık bir siyasi yapı var. Bu yapının içinde öğrenim görmek uluslararası ilişkilere bakışınıza nasıl yansdı?

O dönemin merkezi Londra, hem Galler'e hem de İskoçya'ya kendi parlamentolarını kurma hakkını tanımıştı. Oylamalar sonrasında iki halk da o hakkı kullanmaya karar vermişti. Kimlik politikalarının dış politika ve güvenlikle ilişkisine ilgi duyduğum için kimlik siyasetinin bu kadar canlı yaşandığı bir yerde bulunmuş olmam bir avantajdı. Bu gidişatı gözlemek asıl amacım değildi; fakat o sürece şahit olmak gerçekten önemliydi.

Bir devletin dış politikasını hangi unsurlar oluşturur?

Uluslararası ilişkilerde dış politikayı uzun süre bir devletin coğrafi konumu, askeri gücü, ekonomik gücü ve kendisine ait amaçları bakımından inceledik (gerçekçi yaklaşım). Analizlerde dış politikanın iç dinamiklerine önem vermek sonraları ön plana çıktı. Devletin içerisinde kurumlar, siyasetçiler, etnik gruplar, lobiler, iş çevreleri, sivil toplum örgütleri ve benzeri birçok yapı ve aktör var. Dış politikanın aslında bu yapıların sahip olduğu hedeflerin yarışmasıyla doğduğunu gördük (liberal yaklaşım). Benim ilgimi çeken ve çalışmalarımda benimsediğim üçüncü bir yaklaşım, gerçekçi ile liberal yaklaşımların ele aldığı etkenler ve aktörler arasındaki ilişkileri, kimlik boyutunu da işin içine katarak inceliyor. Bu kimlik Japonya veya Kanada gibi antimilitarist, insan güvenliğine önem veren bir kimlik de olabilir, çevre konularına önem veren bir Kuzey Avrupa ülkesi kimliği de. Dış politika analizinde benim ilgilendiğim boyut ise

ülkelerin kimlikleri, kimliklerin nasıl ortaya çıktığı, dış politikadaki yansımaları ve bu süreçte iç ve dış dinamiklerinin etkileşimidir.

Somali örneği verirken Birleşmiş Milletler ve NATO gibi kurumlardan söz etmişsiniz. Bu kurumlar sizce küresel güvenliğin neresindedir?

Dar bir açıdan baktığımızda BM'nin çok etkili bir kurum olmadığı söylenebilir. Örneğin iç savaş varken Ruanda'ya müdahale gerektiğinde BM oradaki güçlerini geri çekmeyi tercih etmişti. Uluslararası ortamda bir fikir birliği oluşmadığı sürece karışmayacaklarını belirtmişlerdi. Kendilerini korumak amacındaydılar. Böyle özel durumlara bakıldığında BM gibi örgütlerin güvenliğe katkı yapıp yapmadıkları tartışılabilir; ama BM aynı zamanda dünya devletlerini bir araya getiren bir forumdur. Devletlerin güçleri birbirine eşit değil. Kimi süper güç, kimi yeniden yapılanıyor. Yine de BM genel kurulunda bir araya geldiklerine bir şekilde eşit şartlarda iletişim kurabiliyorlar. Böylelikle ilişkileri için kabul edilebilir devlet davranışı nedir, kabul edilmeyen devlet davranışı nedir gibi normlar oluşturuyorlar. Bu açıdan baktığımızda ise BM başarılıdır. NATO'yu da benzer şekilde değerlendirebilirsiniz. Gerekliliğini tartışanlar olsa da batıya bir kimlik kazandırdığı göz ardı edilemez. Varşova Pakti sona erdikten sonra bile kendisini devam ettirmesi ve genişleyerek yenileyebilmesi, NATO'nun sadece askeri açıdan değil, kültürel açıdan da güvenliğin dinamiklerini etkileyebilmesindedir.

Türkiye'nin NATO üyeliğinden uzaklaştığı ve yeni arayışlara yöneldiği konuşuluyor.

Türkiye'nin NATO üyeliğinden uzaklaşması veya üyelikten çıkarılması tamamen polemiktir. Türkiye'nin NATO'ya girişinde askeri bir yan vardır; ama asıl neden hem kendi güvenlik ihtiyaçlarımızı (SSCB'ye karşı) hem de batının ihtiyaçlarını (batıyı var eden unsurlardan biri olmamız bağlamında) karşılamış olmasındadır. Bizim batı kimliğimizin NATO ile perçinlenmesi kadar, batının bizimle şekillenmesi, dışlayıcı olmaması ve globalleşmesi de mühimdir. Yalnızca askeri pencereden bakmak, batının ve Türkiye'nin birbirleri için ne kadar önemli olduğu anlamakta zorluk yaratabilir. NATO, Türkiye'nin batısı için bir güvenlik çözümdür ve bundan kolay kolay vazgeçemeyiz.

Öğrencileriniz derslerde katılıma önem veren bir akademisyen olduğunuzu söylüyor.

Öğrencinin aktif katılımı aslında bütün disiplinler için değerlidir. Sosyal bilimlerde belki biraz daha artabilir bu önem. Katılıma önem vermemin başlıca nedeni, öğrencinin bir konuyla ilgili düşündüğü ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak kurgulayabildiği zaman o konunun akılda daha iyi yer etmesidir.

Ders öncesinde okumalar yapıyor, sonra sınıfta metinlerden anladıklarımızı tartışıyoruz. Tartışmalarımız ilk etapta belirli kavramlar üzerinden gerçekleşiyor. Bu yüzden başlarda katılım az olabiliyor; çünkü kavramsal makaleler okumak ve tartışmak çok kolay değildir. Bu zorluğu aşmak için kuramları dünyadan örneklerle birleştirerek anlatıyorum ve yoruma açık bir kapı bırakıyorum. Böylece zaman içinde öğrencinin derse ilgisi ve katılımı artabiliyor. Uluslararası ilişkilerde yorum yapmak da kolay değildir. Yorumların kahve sohbetinin ötesine geçip bilgiye dayalı olması gerektiğini öğrenciye hissettirmek gerekiyor ki daha fazla bilgi edinmek için çaba gösterebilir. Alanımızda çok makale ve yayın takip etmek gerekiyor. Onun için öğrencilerimizin yorum yapmadan önce bilgi edinmelerine ve bilgiye dayalı tartışmayı tecrübe ile öğrenmelerine gayret ediyorum. Uzun vadede belirli bilgileri hatırlamayabilir veya girdikleri işkolunda aktif olarak kullanmayabilirler; fakat öğrenme ve öğrenileni kullanma teknikleri transfer edilebilir niteliktedir. Yani sizinle kalırlar.

Güncel olayları yorumlamak için geçmişe dönme vurgunuzu düşünürsek, tarihsel filmler ve romanlar da öğrencilerin beslenebileceği kaynaklara girebilir mi?

Önemli bir argümanı kısa yoldan aktarabilmek için derslerimde film referansları önemli rol oynar. Klasikler özellikle yararlıdır; ama popüler kültürün gücü de yadsınamaz. Öğrencilerimle ortak nokta bulabileceğim filmler aramamın bir nedeni de sinemadan zevk alıyorum. Mümkün oldukça çok film izlemeye çalışırım. Tür ayırt etmem.

Ufukta yeni projeleriniz var mı?

Kimlik, uluslararası ilişkiler ve dış politika arasındaki ilişki ve bu ilişkiden doğan güvenlik kaygılarıyla ilgili bir kitap projesi üzerinde çalışıyorum. Böylelikle doktora tezimi kitaplaştırdığımdan bu yana gerçekleştirdiğim çalışmalarını bir araya getirme ve yeniden düşünme fırsatım olacak.

Pınar Bilgin Kimdir?

Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Pınar Bilgin, doktorasını 2000'de Aberystwyth Üniversitesi'nden almıştır. İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi dekan yardımcısıdır. Güvenlik çalışmaları, uluslararası ilişkiler kuramları ve Orta Doğu'da bölge güvenliği konularında araştırmaları bulunan Dr. Bilgin'in yazıları *European Journal of Political Research*, *Politics*, *International Relations*, *Geopolitics*, *International Studies Review*, *Foreign Policy Analysis*, *Third World Quarterly*, *Political Geography* ve *Futures* gibi dergilerde yer almıştır. *Security Dialogue* dergisinin yardımcı editörlüğünü yapan Dr. Bilgin'in *Regional Security in the Middle East: A Critical Perspective* adlı kitabı 2005'te Routledge yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Savaş, Barış ve Güvenlik, Uluslararası İlişkiler Teorisi ve Dış Politika Analizi derslerini vermektedir. 2004'te İngiltere'deki *Political Studies Association*'ın verdiği, *Politics* dergisinde yayımlanmış en iyi makale (ortak yazarlı) ödülünü kazanmış olan Dr. Bilgin, 2008'de TÜBA-GEBİP Ödülü ve 2009'da TÜBİTAK Teşvik Ödülü'nü almıştır.

opera

“Temsil sonunda
duyduğum alkışlar
her şeye değer.”

*Ankara Devlet Opera ve Balesi sanatçısı,
başarılı tenor Murat Karahan (Müzik 2003) ile
sahne ve notalar üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik.*

Operaya ilginiz nasıl başladı?

Annemin ve babamın sesi çok güzeldir; fakat ailemizde müzikle profesyonelce uğraşan yoktur. Belki de annem bu nedenle beni müzik eğitimine yönlendirdi ve operaya girmeye teşvik etti. Bazen derler ya çocukları serbest bırakın, istedikleri alanı seçsinler diye, aslında bu her zaman doğru olmuyor. Ailem kararı bana bırakmış olsaydı, ben müzik ile uğraşmayacaktım. İyi ki onların sayesinde operayı tanıdım. Sahne fikri başlarda doğal olarak uzaktı; ama içine girdikçe mesleğimi her gün bir önceki günden daha çok sevdiğimi anladım.

Müzik yeteneğiniz nasıl keşfedildi?

Çocukluktan beri gitar, piyano, ud, bağlama, klavye, akordiyon çalıyor ve şarkı söylüyordum. Yeteneğim belliydi, ama profesyonel bir hevesim yoktu. TED Ankara Koleji'ndeyken korolara bile girmiyordum. Oysa Koleji'nin müzik yanı çok güçlüdür, müzikalleri meşhurdur. Şimdiki aklım olsaydı hiçbirini kaçırmazdım.

Bir opera sanatçısı hangi aşamalardan geçiyor?

İnsanlar operaya pek yakın değiller. Genelde bizleri "Aaaa!" diye bağırarak kişiler sanırlar. Oysaki dünyanın en zor sanatlarından birini icra ediyoruz ve bunun için detaylı bir eğitimden geçiyoruz.

Üniversiteyi hatırlıyorum da... Solfej, armoni, dikte, müzik tarihi, piyano, opera tarihi gibi teorik içeriğin üstüne şan derslerimiz vardı ki bu şan dersleri bayağı zorlayıcıdır. Yani öyle birkaç kez bağırarak çözülmüyor işler. Opera çok uzun bir yol. Hiçbir zaman tamam demeyeceksiniz. Lisans eğitimim biter bitmez Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne solist olarak girdim, başarılar kazandım; ama her gün daha iyisini yapmak için çalışıyorum. Yoksa hedeflerim körelir.

Bir temsilde yaklaşık kaç kişi görev alıyor?

Bir opera temsili en az 100-150 kişidir. 60-70 kişi orkestra desek, bir o kadar da koroyu ekleyerek, dekor tasarımcısı, solisti, kostüm tasarımcısı, rejisi derken 150-200 kişiye kadar çıkabilir. Bütün bu iletişimi sağlamak pek kolay değildir. Rejisör bana yapacağım hareketleri söylerken, orkestra şefi ve koroyla da uyumu koparmamam gerekir. O arada libretto'yu, yani metnimi okur, sesimi seyirciye en iyi şekilde duyurmaya çalışır ve bunu çoğu zaman ağır kostümlerle gerçekleştiririm. Kısacası sahnede sadece sesinizle değil, dansla, hareketle, ekip uyumuyla var olursunuz. Bilkent'te bunların eğitimini aldık tabii ki, ama sahne ayrı bir okul; çünkü orası her şeyi birleştirdiğin yer. Üniversite demişken şan hocalarım rahmetli devlet sanatçısı Suna Korad, Prof. Pekin Kırgız, sahne hocam Gürçil Çeliktaş, opera tarihi hocam Prof. Naile Mehdiyeva ve Elena Hristova'nın bende büyük emeği vardır.

Sahnede zorlandığınız anlar oldu mu?

Aslında rahat bir insanım. Heyecanlı değilim. Sahneye adım atarken bile kulistekilerle şakalaşırım. Bugüne kadar büyük bir problem yaşamadım. Ufak tefek şeyler tabii ki olacaktır. Solistin zorlanması, söylediği eserle bağlantılıdır. Şu an çalıştığım eser Bellini'nin I Puritani operası. İtalyanca 250-300 sayfa ezberlemek hiç kolay değil. Üniversitede İtalyanca dersleri aldık ki bu dil operanın anadili; ama ne olursa olsun farklı bir lisans hatasız yorumlayarak seyirciyi memnun etmeliyim. Yaptığım işten her şekilde keyif alıyorum. Temsil sonunda duyduğum alkışlar her şey değer.

Her opera sanatçısının gönlünde İtalya mı yatar?

Opera kültürünün doğduğu yer İtalya'dır; fakat Mozart'ı, Wagner'i, Çaykovski'yi, Bizet'i düşününce Viyana, Berlin, Moskova ve Paris de önemli opera kentleri konumuna geliveriyor. Opera İtalya'daki yaşamın bir parçası. Operayı herkes biliyor. Roma'da Santa Cecilia'da dünyaca ünlü soprano Renata Scotto ve akademinin başkanı Prof. Bruno Cagli ile çalıştığım için bunu yerinde de gözdüm. Onların davetiyle bir ay önce yine Roma'da Rossini'nin Il Viaggio a Reims operasını seslendirdim.

İtalyan halkının size yaklaşımı nasıl?

Bu sanatı İtalya'da icra etmek çok farklı bir duygu. Provalara da, temsillere de ilgi büyük. Türk olduğumu öğrendiklerinde ilgileri artıyor. Bir Japon'u Dede Efendi yorumlarken görürseniz ne kadar ilginç olur değil mi? Sanırım bu açıdan baktıklarında benim performansım hoşlarına gidiyor; fakat şu da var ki çok iyi olmadıkça sizi kolay kolay kabullenmezler.

Türkiye’de opera hangi konumda?

Birçok eser kapalı gişe oynanıyor. 2 senedir, 3 senedir süren oyunlar var. Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya ve Mersin’den sonra 6. operamız Samsun’da açıldı. Ankara’yı ele alırsak ciddi bir opera izleyicisi var. Salonu dolduruyorlar, mantıklı eleştiriler yapıyorlar, kulise geliyorlar, sizi internette buluyorlar. Bu iletişim bizi yüreklendiriyor. Seyirci kitlesi halkın her kesiminden oluşuyor. Bilinçli, takipçi bir kitle. Opera kültürü olan izleyici her zaman olumlu etki yaratır. Ne kadar alkış vereceklerini, beğenilerine göre hangi oyunu seçeceklerinin farkındalar. Biz yine de daha fazla izleyici çekmek istiyoruz.

Daha fazla izleyici çekmek için neler yapmak lazım?

Operayı bildiği halde sevmeyen vardır. Bu tercihe saygı duyarım. Gelmeyene kızamam, kimseyi zorlayamam operaya gelsin diye. Yine de görmeden, bilmeden fikir sahibi olmamak gerek. Önceden opera izlememiş birine Wagner izletin, bir daha operanın kapısından geçmez. Oysa Kırmızı Ev ya da Öylesine Bir Dinleti gibi müzikli oyunlarla daha hafif bir başlangıç yapılarak bir beğeni oluşturulmaya başlanabilir. Böylece opera sanatçısının o fularlı, havalı, yüksekte bakan imajının yerini halktan biri olduğu izlenimi alır. İzleyici, onu eğlenceli ve kendine yakın biri olarak görmeye, böylece beğeni de yavaş yavaş oluşmaya başlar.

Bir opera sanatçısı nasıl yaşamalı?

Alkol ve sigara alışkanlığının olmaması büyük avantaj. Zaten sigara, bir operacı için intihardır. Tozlu, dumanlı ortamlardan, asitli, çok sıcak ve çok soğuk içeceklerden uzak durmalı, uyku düzenimize dikkat etmeliyiz. Kontrolsüz bağırarak, çok terlemek, hasta olmak, boğaz enfeksiyonu geçirmek de performansımızı etkiler. Ses tellerinde bir ödem en az 15 günümüzü yer. Bir şehir efsanesi de opera sanatçıların şışman olduğu inanışıdır. Bu durum Pavarotti’den kaynaklanır; ancak bir efsane olduğu için onu ayrı yere koymak gerekir. Artık operacılardan rollerine uyan bir fiziğe sahip olmaları bekleniyor.

En beğendiğiniz opera sanatçıları kimler?

Tenorlardan Luciano Pavarotti (1935 - 2007), José Carreras, Plácido Domingo, Alfredo Kraus, Pekin Kırgız. Soprano olarak Leyla Gencer (1928 - 2008) ve hocalarım Renata Scotto ile Suna Korad (1935 - 2003).

Başka hangi müzik türleriyle ilgileniyorsunuz?

İçime dokunabilen her müziği severim. Sezen Aksu da olur, Müslüm Gürses de, Teoman ya da Tarkan da. Müzeyyen Senar’a aşığım. Bir yandan türkülerimize bayılırım, bir yandan temsilde Queen de söylerim. Yine de opera benim için hep daha yüksekte durur.

En çok nerede sahneye çıkmak isterdiniz?

Milano’daki La Scala ve New York’taki Metropolitan operaları bu işin uç noktasıdır. Oralarda söylemek her solistin en büyük hayalidir.

Murat Karahan’ın Rol Aldığı Başlıca Eserler ve Bu Eserlerin Bestecileri

- Aşk-ı Memnu (Selman Ada)
- Don Pasquale (Gaetano Donizetti)
- II Viaggio a Reims (Gioacchino Rossini)
- İnanna (Çetin Işıkoğlu)
- Kırmızı Ev (Leyla Çolakoğlu)
- La Traviata (Giuseppe Verdi)
- Macbeth (Giuseppe Verdi)
- Öylesine Bir Dinleti (Murat Gökse)
- Rita (Gaetano Donizetti)
- Şen Dul (Franz Lehár)
- Venedik’te Bir Gece (Johann Strauss)
- Viva La Mamma (Gaetano Donizetti)

mutfak kültürü

“Zor olan her yemeği
yapmaktan keyif alırım.”

*Acıbadem Sağlık Grubu'nun mutfaklar koordinatörü
Fevzi Ünlü (Turizm ve Otel İşletmeciliği 2001) ile
farklı ülkelerdeki otel deneyimlerini, edindiği birikimi
sağlık sektörüne nasıl yansıttığını ve dünya mutfaklarını konuştuk.*

Yemek dünyası ne zaman ilginizi çekti?

Babaannem Kafkasya kökenli olduğu için evde çok güzel yemekler pişirirdi. Ben de ona yardım ederdim. Yemek yapmaya ilgim böyle başladı. Bunu meslek olarak seçmem ise üniversitedeki staj dönemlerime rastlar. The Marmara'daki stajımda aklımda aşçılık yoktu. Birkaç ay kat hizmetlerindeydim. Otel içinde gide gele her departman hakkında fikir sahibi oluyordum. Bu arada mutfak beni cezbetmeye başlamıştı. Bir yıl sonraki Hyatt Regency stajımda mutfaka girmek istediğimi söyledim. Yavaş yavaş ilerlemeye başlıyordum. Orada Alman aşçımız Dirk Holscher ile çalışmıştım. Four Seasons'taki 6 aylık stajımı ise 9 aya uzatmıştım; çünkü şefim Carlo Bernardini, mutfaki benim için kariyer hedefi konumuna getiren bir dönüm noktası olmuştu.

Profesyonel tecrübelerinizden söz edebilir misiniz?

Profesyonel hayatım ABD'de başladı. Boston Four Seasons Otelinde iki yıl mutfak komisi ve kısım şef yardımcısı (demi chef) pozisyonunda çalıştıktan sonra bir buçuk yıl aynı zincire bağlı olarak Londra'da kısım şefliği görevinde bulundum, sonra da Riyad'a gittim. Türkiye'ye dönünce İstanbul'da kendi restoranımı açtım. İlk yıl çok çalıştığımız halde giderlerimiz yüksekti. İkinci yıl iyi bir planlamayla kârlı bir işletme konumuna geldik. Çok iyi bir teklif gelince de restoranı devrettik. Açılışında

bulduğum İstanbul Marriott Asia Otelinde aşçıbaşı yardımcılığı (sous chef), Courtyard by Marriott İstanbul'da ise başaşçılık yaptım. Şu an Acıbadem Sağlık Grubu'nda mutfaklar koordinatörü (corporate executive chef) olarak çalışıyorum.

Bir otel menüsü nasıl oluşur?

Emeğin yoğun olduğu her sektör gibi bizim işimiz de hataya açık. İnsan sağlığı çok önemli olduğundan bu hataları mümkün olduğunca en aza indirmek, aynı zamanda da tat ve servis beklentilerini karşılamak gerekir. Örneğin yoğun bir seyahat temposundaki bir işadama, otelde geçirdiği kısa süre içinde çok yüksek beklentilere sahiptir. Siz de çeşitlerinizi, hizmetinizi bu gibi değişkenlere göre ayarlar, müşterilerin talep ve profiline göre menünüzü meydana getirirsiniz. Otellerde genelde maliyet hesapları ön plandadır. İnsanlar kalktıklarından yatacakları saate kadar neler yiyecekler? Bunları kâr marjına ve tercihlere göre tartmanız gerekir. Özellikle yakın geçmişte çalıştığım A+ tarzı ve gelir düzeyi ortalamanın üstünde işadamlarına yönelik otellerde eğilimler ve stratejiler farklılaşıyor. Dünya da o yöne kayıyor. Daha az eleman, daha çok olanak içeren bir anlayış... Oda servisinin olmadığı, buz makinelerinin katlarda olduğu, restoran kapandıktan sonra hazır yiyeceklerin olduğu bir marketin bulunduğu, 250 oda için 200 personel çalıştıracağına 50 eleman ile, %25 dolulukta bile kâra geçilebilen bir sistemdir bu.

Hastane menülerinin farkı nedir?

Acıbadem'deki hastane kafelerimizde Türk ve dünya mutfağından örnekler sunuyoruz. Hassas olan konu ilk etapta hasta yemekleri. Örneğin ameliyattan yeni çıkanlar için tanesiz, hafif, gaz yapmayacak yemekler yapılır. En ince iş diyet yemeklerindedir. Refakatçi öğünleri de titizlik gerektirir. Refakatçiler moralleri genelde bozuk olduğundan fazlasıyla alıngan olabilirler. Tepkileri normalden daha duygusal ve şiddetlidir. Onları en iyi şekilde ağırlamalı, lezzet konusunda da tatmin etmeliyiz. Bir de personel yemekleri var tabii... Çalışanlarımıza pişir ve soğut (cook and chill) yöntemiyle, HACCP gıda güvenliği yönetim sistemi kurallarına uygun, belirli kalori hedeflerini yakalamış, lezzetli menüler sunuyoruz; çünkü onların mutluluğu da çok önemli.

Türk mutfak kültürü ile dünyayı karşılaştırdığımızda ortaya nasıl bir tablo çıkıyor?

Dünya mutfaklarının merkezi ABD'dir. ABD'de insanlar yüzyıllardan beri dünyanın dört bir yanından gelerek ortak bir kültür yaratıyor ve bu kültür oradan neredeyse her kıtaya zincir şeklinde yayılıyor. Bir İtalyan veya Çin yemeği çeşidi diyelim ki özünde ağırdır; fakat ABD'de orijinaline farklı şeyler de katılarak, ne bileyim acısı azaltılarak, yağı değiştirilerek dünyanın her yerinde sevicecek bir kıvama uyarlanır ve kabul görür. Basit bir ızgara tavuk göğsünü kimi

mantarlı verir, kimi ilginç bir sosla servis eder, bir diğeri farklı şekilde kızartır, baharat falan ekler. Neden? Çünkü rekabetin getirdiği bir farklı olma çabası var. Bizdeyse işin temeliyle pek oynanmaz. Karnıyarık her yerde aynıdır, tas kebabı her yerde tas kebabıdır. Evde yemeyi seven bir milletiz. Dışarıda da annemizin yaptığı zeytinyağlı fasulyeyi ararız. Bu yüzden eleştirici ve tutucuyuz. Oysa herkesin el ve damak alışkanlığı farklıdır. Sen sıcak seversin; ama kimi sarımsaklı yapar, kimi ılık yer.

Diğer ülkelerdeki tecrübelerinize gelirsek...

İngiltere’de, özellikle Londra’da, bir gastronomi yarışı vardır. Orada insanlar karın doymak için değil de keyif almak için, servisi tecrübe etmek için restoranlara giderler. Lezzeti, sunumla birlikte bir uyum içinde değerlendirirler. Tat, görsellik, garsonun becerisi, servis kuralları Amerikalılar ve Avrupalılar için biraz daha önde. Yarışta da bu yüzden sürekli menüler değişiyor, yeni karışımlar ve lezzetlendirme stratejileri uyguluyor.

Biz Türkler genelde doymak ve üstüne bir de çay-kahve içmek için yiyoruz. Batı kültüründe ise restorana gidip bir başlangıcı, bir ana yemeği ikiye bölüp farklı ürünleri denemek isteyebilir müşteri. Kozmopolit yapısına rağmen İstanbul’da bile bu anlayış yerleşmedi; çünkü dediğim gibi biz acıktığımızda yeriz, onlar çoğunlukla keyiflenmek istediklerinde. Bizde bir tabağı ikiye böldürsen tepki alabilirsin veya miktar-para ilişkisine bakarak bir porsiyona itiraz edebilirsin. Sonuçta her yerde farklı bir kültür var.

Suudi Arabistan’daki sosyal yaşamda erkekler daha ön planda olduğundan döner, sandviç, lahmacun tarzı hızlı tüketilen yemekler tutulur. Lüks restoranlar dolmaz. İşler ataerkil yapı sebebiyle bir çeşit kahve kültürüyle ilerler. Dondurmacı, tatlıcı, pideci doluyken pahalı yerler boştur.

Farklı dünya mutfaklarına nasıl uyum sağladınız?

Gittiğiniz yerlerin zaten bir müşteri portföyü oluyor. Size düşen, tercihleri izlemek ve müşterinin damak tadına uyan formülleri uygulamaktır. Onların gözündeki beğeni, özgüveninizi tartmanız için en iyi fırsattır.

En beğendiğiniz aşçılar kimler?

Türkiye’de Eyüp Kemal Sevinç. Kendisi yurtdışından birçok madalya getirmiş, modern Türk mutfağına yön vermiş bir şeftir. Gordon Ramsay gerek televizyon programları gerek restoranlarıyla çok önemlidir. Alain Ducasse’ın muazzam bir servis ve mutfak anlayışı vardır. Carlo Bernardini’nin de öyle. Paul Bocuse, Ferran Adria, Joël Robuchon gibi efsaneleri de unutmamak lazım.

Servis ve sunum aşçılığın neresinde? Sıradan bir lezzeti farklılaştırmanın sırrı nedir?

İyi bir servis her zaman artıdır; ama kötü bir yemeği hiçbir zaman perdeleyemez. Yaratıcılıkla yeni lezzetler doğurabilirsiniz. Elinizdeki malzemeleri karıştırıp özgün şeyler çıkartabilir, bir malzemeden birçok ürün yaratabilirsiniz.

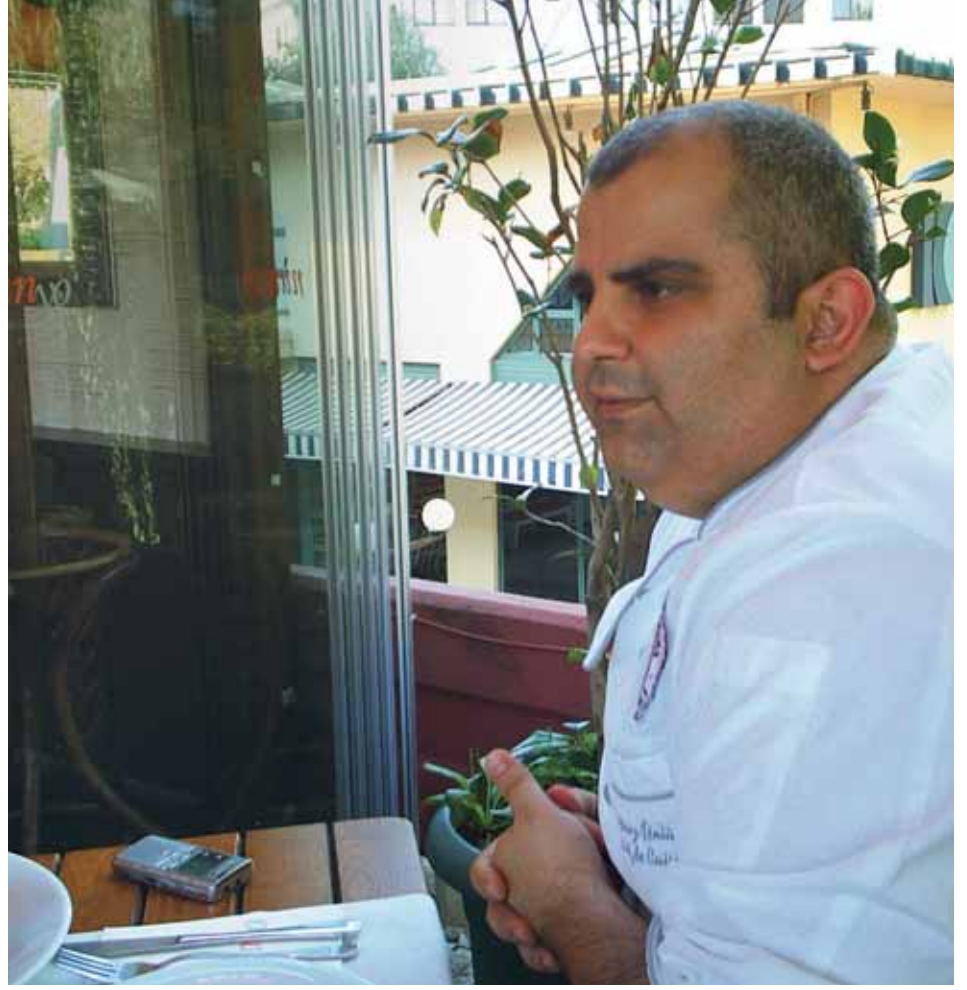
Aşçılıkta yetenek mi, eğitim mi önce gelir?

Aşçılık muhakkak yetenek gerektirir; ama sonradan da öğrenilebilecek bir yapısı vardır, eğer yatkınsanız. Ben de stajyerlikten bu pozisyona gelmiş bir insanım. Tabii ki yanında çalıştığımız ustalarımızdan çok şey öğreniyoruz. Milföy hamuruyla çok güzel tathıllar yapan, yanına bir şey eklemeyen farklı şekillerde, farklı lezzetlerle özgünleştiren, bu sistemi de öğrencilerine başarıyla devreden bir şef düşünün. Yani yönlendirme ve yönetme de çok önemli.

Kendinizi nasıl geliştiriyorsunuz?

Biz de her sektörde olduğu gibi yenilikleri kovalamalıyız. Yabancı yayınlara bakarak rekabetin ne düzeyde, hangi alanlarda yaşandığını takip edebiliyorum. Menüler nasıl gelişiyor, değişimler Türkiye’ye nasıl yansıtacak, o yıl hangi dünya mutfağı popüler, Hindistan’dan bir baharat karışımı mı tutmuş, Tunus mutfağı Fransız yemekleriyle harmanlanıp ön plana mı çıkmış... İnternette bazı siteler var. Örneğin www.thebostonmenu.com’a girdiğimde oradaki her restoranın menüsünü inceleyebiliyor, mesela onlarca yerin bir somonu kaç farklı şekilde sattığını görebiliyorum.

Yabancıların mutfağımıza bakışı nasıl?

Yabancı misafirler Türk mutfağını çok seviyor; çünkü bizim mutfak kültürümüz temel besinlerden ve doğal lezzetlerden gidiyor. Yani damağa uymamasına neredeyse imkan yok. Yine de bence hakketiğimiz yerde değiliz. Bunun nedeni biraz da politik aslında. Asya kıtası dünya gündeminde siyasi çatışmalarla yer alıyor. Bu toprakların güzellikleri gölgeleniyor. Avrupa'da veya ABD'de küçük gelişmeler büyük bir başarı gibi tanıtılırken, bizim büyük başarılarımız küçük bir çıtırtı bile yaratmıyor.

İşin politik olmayan kısmı ise bizim bu işin merkezine uzaklığımız ve pazarlamada geri kalmamız. İtalya örneğini vermişim. Onlar gelir düzeyi yüksek ve popüler kesimin çift kemikli kuzu pırzolasını değil de Napoli'nin fakir semtlerinin pizzasını ve makarnasını tüm dünyaya yayabilmişler. Bizse birkaç ülkeyle sınırlıyız, Almanya'da dönerimizin ünlü olması gibi. Oysa bir yabancı kolay kolay Çin mahallesinde yemek yiyemezken, uluslararası kültürün kabul edip şekillendirdiği Çin mutfağı tüm dünyada kabul görebiliyor.

Çin lokantalarının ülkemizde de çok sevilmesinin nedenleri ne olabilir?

Çinliler de Orta Asya kökenli olduğundan damak zevklerimiz birbirine yakın. Onlar da bizim gibi hamur işlerine, pirinçli ürünlere meraklılar.

Özellikle kıyılarımızdaki "her şey dahil" sistemi şefleri nasıl etkiliyor? Hızlı ve günün neredeyse 24 saatine yayılan bir tüketim bu.

Maliyeti yüksek olmayan yemeklerle çeşitler yaratılıyor. O yoğunlukta çalışanları tebrik etmek lazım. Aslında olay bir pazarlama sorunu. Paha biçilmez sahillerimizi bu mantıkla çok ucuza pazarlıyoruz. O paraya dünyanın hiçbir yerinde bu hizmeti alamazsınız. Her şey dahil denen sistem bana çok yakın gelmez; çünkü tekdüze bir anlayıştır. Az ödeyen o kadar misafire defalarca açık büfe ve alakartla ne düzeyde bir kalite sunulacağından emin değilim.

Yemeyi ve pişirmeyi en çok sevdiğiniz yemekler hangileri?

Deniz mahsullü her şeyi severim, yapmayı da yemeyi de. El becerimin iyi olduğuna inanıyorum. Zor olan her yemeği yapmaktan keyif alırım. Arkadaşlarıma yemek pişirmekten de hoşlanırım. Bilkentli grubumuzla görüşür, bir şeyler atıştırırız. O buluşmalarda halen üniversiteden konuşuruz; çünkü çok severek okuduk, sektöre çok iyi hazırlandık, başarıyla da ilerliyoruz. Zaman zaman kardeşimle ve arkadaşlarımla şehirden uzaklaşmayı da seviyoruz. Akçaabat'a köfte yemeye veya televizyonda görüp Tekirdağ'ın küçük bir restoranına gitmişliğimiz, Edirne'nin tarihi lokantalarında yerel yemekler tatmışlığımız vardır.

Milano'da Alfredo'nun yerinde Fettucine Alfredo yemek için de bir tur yapmıştık. Bir usta bir yemeğe ismini veriyorsa denenmelidir diye bir umutla gitmiş, İtalyanların en ufak şeyi bile büyük bir beceriyle pazarladıklarını öğrenerek geri dönmüştük.

Farklı yerlerde yediğinizde eleştirici oluyor musunuz?

Sektörün içinde olduğumdan her şey olabilir diye düşünüyorum, şikayette veya yargılamada bulunmuyorum. Artık konumum itibarıyla lezzetten veya problemlerden ziyade maliyetlerle ilgileniyorum. Kim, neyi, kaçta almış, giderleri ne kadar gibi sorularla meşgul oluyorum.

moda

“Giyinmek
bir ifade
şeklidir.”

Yaprak Aras Şahinbaş (Uluslararası İlişkiler 1999), Sabah gazetesinin moda editörü. Kendisinden gazetecilik geçmişi ve moda dünyasına dair bilgiler aldık.

Yayın dünyasına nasıl adım attınız?

Çocukken hep dergilerle iç içeydim. Ortaokuldayken bütün harçlığımızla yurtdışından kitap ve dergi sipariş ederdik. Bir gün siyah-beyaz, 10 sayfalık, çok da kötü bir dergi geldi. O kadar para verdik, gele gele bu geldi diye hırslandık. Biz daha iyisini yaparız deyip daktiloyla bir dergi hazırladık ve fotokopiyle çoğalttık. Bunu zımbalattık, kestirdik, bir kitap haline getirip kitabevine gittik. Yabancı bir yazarın kitabı olarak tanıtıp orada satmak istedik, ama kabul etmediler. Biz de telefon numaramızı bırakalım, isteyen bizi arasın dedik. Bu şekilde 20-30 satış yapmıştık. Bilkent'te okurken bir süre Bilkent News'ta da çalışmıştım.

Bilkent sonrasında babamın işleri nedeniyle Ankara'da kaldım bir süre. 2002'de İstanbul'a geldim. Birkaç ay sonra o dönem Milliyet'te yayın yönetmenliği yapan Mehmet Y. Yılmaz'ın yanına gittim ve gazeteci olmak istediğimi söyledim. Milliyet'in ana gazetesinde bir buçuk yıl stajyer olarak çalışıp hafta sonu eklerine muhabir olarak geçtim. İyi bir gazeteci olmak için muhabirlik şart. Orada Deniz Alphan'la çalıştım. Çok şey öğretti bana. Diğer tarafta da Mehmet Y. Yılmaz ve bütün yazı işleri ekibi çok şey kattılar öğrenme sürecime.

Evliliğimle beraber gazete temposu ağır gelmeye başlayınca Seventeen gençlik dergisi ve Süper Alışveriş dergisinde bir süre yazı işleri müdürlüğünde bulundum. Daha sonra, şu an çalıştığım Sabah'a gittim ve şimdiki yayın yönetmenim Elçin Yahşi'ye gazete için bir şeyler yapmak istediğimi söyledim.

Kendisi de yolunu açınca önce birkaç ay haber yaptım. Sonra da zaman içinde köşe yazılarına başladım. Modaya yönelişim ise arada sırada işlediğim moda konularının beğenilmesiyle olmuştur.

Bir moda editörü neler yapar?

Ben dergilerdeyken çekimleri yapanlara moda editörü derdik. Halen de öyle denebiliyor; ama onların asıl konuları stilistliktir. Esas moda editörlüğü bir yayındaki moda sayfalarının düzenlenmesi, röportajların kararlaştırılması, konulara karar verilmesi, bağlantılı işlerin takip edilmesi ve tabii ki yazılması gibi süreçleri içerir. Ben yeni bir şeyler de yapmaya çalışıyorum. Gazetelerde moda çekimleri yapılmaz. Oysa biz birkaç çekim gerçekleştirebiliriz. Moda yazıları da yazıyorum.

Hep aklınızda kalan röportajınız hangisi?

Geriye dönüp baktığımda gazeteci Leyla Umar'la olan röportajımı anımsıyorum. Öncesinde kitabını okumamı istemişti. Az vaktim olduğundan bir kısmını bitirebilmişim. Röportaja başlayınca okumadığım yerden, çocukluğundan sormamı istedi. Okuyamadığımı duyunca bana o kadar kızdı ki ağlamaya başladım. Daha iki yıllık gazeteciydim. Sonra röportajı tamamladıysak da en kötü hatıramdır.

Moda eğilimleri nasıl oluşuyor?

Genelde modayı sokak belirler ve bir de podyumlar. Podyumlar sokağı, sokaklar da podyumu etkiler. Ben her iki tarafı da izliyorum. Defilelere, sokağa, mağazalara

bakıyorum. Semtten semte, şehirden şehire değişir moda. Mümkün oldukça her tarafı incelemeli.

Türkiye'de ve dünyada modanın kalbi nerede atıyor?

Bizde İstanbul, dünyada Tokyo. Japonlar çok yaratıcı. Yaratıcılık anlamında İngilizleri de seviyorum. Akla gelmeyen kombinasyonlar yaparlar. Bana en çok ilham veren kent Londra'dır. Milano daha ağırbaşlıdır. Ağırbaşlıktan kastım İtalyan kadınları daha klasiktir. Fransız kadınları ise yaratıcı ile klasik arasında durur.

Bir sonraki sezonun defileleri genelde bir yıl öncesinden başlıyor. 2009 modası 2008'de, 2010 modası 2009'da belli oluyor. Bunun nedeni nedir?

Podyum anlamında bakarsak Eylülde sonraki yazın defileleri düzenlenebiliyor; çünkü önce sunuş, sonra üretim planlaması geliyor. Alıcılar defileleri izliyor. Onların taleplerine göre koleksiyon hazırlanıyor ve mart başında yaz sezonu açılıyor. Bu genelde büyük moda evlerinin sistemidir. Orta ve küçük işletmeler de onları genelde taklit eder. Sonuçta isminiz yoksa apayrı bir şey sunma riskine giremezsiniz. Eğilim neyse o yönden gidersiniz.

2010'da neler giyilecek?

Ekonomik kriz yüzünden bütün tasarımcılar 2010 için kolay satılacak ürünlere yöneldiler. Uçuk kaçık şeyler yok. Beyaz renk ağırlıkta. Sabolar geri dönecek. Jean pantolon modelleri de artacak.

Kadın modası ve erkek modasının ortak alanları var mı?

Son zamanlarda bazı tasarımcılar hem kadın hem erkek ürünleri yapıyor. Birçok markanın kadın ve erkek tasarımları aynı tasarımcıdan çıkabiliyor. Kadın koleksiyonları son zamanlarda erkek koleksiyonlarından çok etkileniyor. Kadınlarda ceketler göze çarpıyor mesela. Erkek modası ise daha yavaş değişen bir kimliğe sahip.

İş dünyası nasıl giyiniyor?

İşyerlerinde giyilen şeyler mesleklere göre değişir. Kıyafetin mesleğin önüne geçmemesi gereken yerler olabiliyor. Örneğin bir avukat duruşmada çok renkli bir kravat takmayı tercih etmeyebiliyor. İş toplantılarında insanların dikkatini dağıtmayan kıyafetler giyilebiliyor. Reklamcılık, gazetecilik gibi mesleklerde veya kendi işinizde tarzınızı biraz daha rahat ifade edebilirsiniz. Kadınlar artık esnek seçimler yapıyor. Bir zamanlar çok tutan döpiyeslere, takım elbiselere eskisi kadar rağbet etmiyorlar. Daha rahat olabilecekleri elbiseler tercih ediyorlar. Mesai sonrası arkadaşlarıyla da buluşabilecekleri bir iş kıyafeti alabiliyorlar.

Modada hep bir geçmişe dönüş mü göze çarpıyor?

Tasarımcılar zaten sürekli kendilerini tekrar eder. 20 yılda bir aynı moda dönüp geri gelir; 20 yıl öncesinin Vogue dergisinde bugünün modası görünür diye söylenir hep. Yeni bir şey aldığımızda bin kişide aynıını görüyorsunuz. Artık insanlar farklılaşmak istiyor. Bunun için de en ekonomik ve ekolojik seçime yöneliyorlar: eskiyi uzun süre giymek veya ikinci el almak. Yeni bir şeyin üretim süreci çevreye zarar verebilir. Bunu kastediyorum ekolojiyle. İsveçli modacılarla yaptığım bir röportajda insanların artık gidip bir tişört mü alsam, yoksa o parayla kahve mi içsem demeye başladıklarını söylemişlerdi. Oysa önceleri kıyafet almak için para biriktirilirdi. Eski mallarda çok güzel işçilik olunca ve o giysiyi senden başkasında göremeyeceğini bildiğinde İsveçlilere hak verebiliyorsunuz. Hem daha da hesaplı harcıyorsunuz böylece. Ben de çok severim eskileri. Yarısı ikinci el olan gardırobumun büyük kısmını yurtdışından aldım; çünkü Türkiye'deki ikinci el mağazalarının çoğunda hijyen koşulları yeterli değil.

İnternet alışverişin sizce neresinde?

İnternet alışverişi dünyada çok yaygın. Türk insanı ise internette taksitli alışverişi pek benimsemedi; çünkü dokunmadan, giymeden denemeden karar veremiyoruz. Ben son on yıldır yaptığım sanal alışverişlerde sadece birkaç kez üzerime uymayan bir şeyle karşılaştım. İnternet hem daha ucuz hem de daha hızlı bir alışveriş aracıdır.

Sizin de bir internet siteniz var.

Yaklaşık 2 yıldır Trendometre adlı sitemde, başta moda olmak üzere sanat, tasarım, alışveriş, müzik ve popüler kültür gibi konular üzerine yazıyorum (www.trendometre.com). Başlarda çok hızlıydım; ama bu aralar daha az vakit ayırabiliyorum. Daha fazla etkileşim ve katılım için sanal dünyada bulunmak gerek.

Yazılarınız insanların tercihlerinde etkili oluyor mu?

Eskiden bu kadar yoğun bir iletişim yoktu. İnternet yoktu. Şimdi herkes her yerden, her şekilde beslenebiliyor. Sanmıyorum ki benim yazıma veya bir blog'a bakıp da moda buymuş densin. Fikir alıp kendi araştırmasını yapıyor insanlar. Şimdi çizme çok tutuluyor; fakat kısa boylu bir kadın uzun çizmeyi giymez moda da olsa. Votka bizde olay yarattı; ama yurtdışında çoktan revaçtaydı. Bu işte birtakım akımlar var. Stilinize uygun olanını siz seçeceksiniz. Bir fabrika satış mağazasından beş sene öncesinin deri pantolonunu da giyebilirsiniz. Sonuçta herkes kendi modasını yaratır.

Modanın yaşı var mı?

Üniversiteliler modayı daha yakından takip ediyor diyebiliriz. Moda takip etme yaşı eskiden en fazla 40'tı, şimdi 60'a çıktı. Aslında insanlar nasıl mutlu oluyorsa onu giysinler; fakat bazı şeylerin belirli bir yaştan

sonra giyilmediğini, vücudun yerçekimine maruz kaldığını da bir yere not etmek lazım.

Moda detaylarda mı gizlidir?

Aslında evet. İyi bir gözün fark edebildiği bir şeyi giymek, takmak veya birini baktırabilmek, detayı başarmaktır; ancak Türkiye'de renk ve aksesuar konusu biraz zayıf. Uzaktan renkle, yakından aksesuarla dikkat çekilebilir. Geçen yıllarda Beyoğlu'nda sokak modası fotoğraf çekimi yapmaya çalışıyordum. 3-4 saat boyunca hiçbir kare yakalayamadım. Herkes koyu renkti. Fark yok, canlılık yok. İlla renk de değil, değişik bir şeyler aradım, ama olmadı. Oysa giyinmek bir ifade şeklidir.

Moda diyince hep giysiler, mankenler, defileler akla geliyor. Moda başka nerede var?

Giyim kuşamda da olabilir; başka her yerde de. Sanatta, müzikte, teknolojiye, hatta sokaktaki eylemlerde bile moda olabilir. Sonuçta bir alandaki benzer beğeni ve tercihlerden söz ediyoruz.